

**CIRI-CIRI KEUSAHAWANAN DALAM KALANGAN BANDUAN PAROL:  
KE ARAH PENYEDIAAN MODUL KEMAHIRAN PENGURUSAN  
KEUSAHAWANAN DI JABATAN PENJARA MALAYSIA**

(Entrepreneurship Characteristics among the Prisoners on Parole: Towards the Development of Entrepreneurship Skill Management Module by the Malaysia Prison Department)

Fauziah Ibrahim, Salina Nen, Norulhuda Sarnon, Khadijah Alavi, Mohd Suhaimi Mohamad, Wan Shahrazad Wan Sulaiman & Ezarina Zakaria

**ABSTRAK**

Sebagai inisiatif penyediaan modul kerjaya yang berkesan kepada banduan parol supaya mereka mampu untuk membina kerjaya dan kehidupan yang berdikari daripada aspek kewangan/ekonomi, maka artikel ini disediakan bertujuan untuk mengukur sejauh mana ciri-ciri keusahawanan yang dimiliki oleh banduan parol di Malaysia. Kajian ini dijalankan dengan menggunakan reka bentuk tinjauan keratan-lintang secara kuantitatif. Seramai 280 banduan parol yang sedang menjalani program pengawasan parol di Semenanjung Malaysia oleh Jabatan Penjara Malaysia (JPM) telah dipilih sebagai responden kajian. Hasil kajian mendapati majoriti banduan parol yang terlibat dalam kajian ini menunjukkan tahap ciri-ciri keusahawanan yang positif iaitu berada pada tahap sederhana (64.6 peratus) ke tahap yang tinggi (34.6 peratus). Hanya 0.7 peratus sahaja dalam kalangan banduan yang terlibat dalam kajian ini tidak menunjukkan ciri-ciri keusahawanan. Hasil kajian memberi implikasi positif ke arah keperluan untuk mewujudkan modul pengurusan dan kemahiran keusahawanan di Jabatan Penjara Malaysia bagi tujuan menggilap bakat dan kemahiran kerjaya kepada banduan sebagai persediaan mereka untuk kembali berfungsi semula ke dalam masyarakat setelah dibebaskan.

**Kata kunci:** keusahawanan, banduan parol, modul kemahiran pengurusan

**ABSTRACT**

*In preference to preparing an effective carrier module which aims to enable the prisoners on parole to develop a long-standing career and a self-governing life predominantly their financial, this article aims to measure the entrepreneurship characteristics owned by the parolee in Malaysia. To arrive at prudent findings, a quantitative method using cross-sectional survey is employed. In total, 280 parolees from all over Malaysia who are undergoing a Parole Surveillance Program under the Malaysia Prison Department have been recruited. Finding suggest, majority of the parolees (64.6 %) hold a medium to high level (34.6 %) of positive entrepreneurship characteristics. Merely, 0.7 % fell into the zero level entrepreneurship groups where all the parolees in this group do not own any entrepreneurship characteristics.*

*Conclusively, a new-fangled positive implication proposed by this study is the need of Malaysia Prison Department to develop an entrepreneurship skill management module focused primarily on strengthening talent and carrier skills with the intention of preparing the parolees to assimilate well in the community after them being released.*

**Keywords:** *entrepreneurship, prisoners on parole, management skills module*

## **PENGENALAN**

Sistem parol merupakan satu sistem pembebasan bersyarat seseorang banduan sebelum tamat tempoh menjalani hukuman penjara sebenar disebabkan oleh perlakuan baik mereka. Melalui sistem ini, banduan dikehendaki menjalani baki hukuman di luar penjara di bawah pengawasan pegawai parol melalui Akta Penjara 1995 (Pindaan 2008). Matlamat sistem parol ini adalah untuk membantu mempercepatkan proses pemulihan dan penyesuaian banduan dengan masyarakat luar supaya mereka dapat meneruskan kehidupan dan lebih bertanggungjawab terhadap diri, keluarga dan negara sebelum merasai kebebasan hidup sepenuhnya. Menurut kajian yang dijalankan oleh Matthew & Sonfield (2008) mendapati bahawa bekas banduan yang tidak berjaya memperolehi pekerjaan setelah tamat menjalani hukuman penjara, dilihat lebih cenderung untuk melakukan semula jenayah berbanding bekas banduan yang berjaya memperolehi pekerjaan setelah bebas daripada tahanan penjara. Stigma masyarakat terhadap bekas banduan juga telah menyebabkan mereka sukar untuk mendapatkan pekerjaan bagi menyara kehidupan setelah dibebaskan (Rose & Clear, 2003). Kajian yang dijalankan oleh Weinberg & Koegel (1995) pula mendapati penerapan elemen keusahawanan merupakan aspek penting dan harus diterapkan dalam kalangan individu yang mendapatkan rawatan di pusat pemulihan. Hasil kajian mereka mendapati 70.6 peratus daripada penghuni di pusat-pusat pemulihan tidak didedahkan dengan aspek-aspek keusahawanan yang mampu menjana pendapatan dalam program/modul pemulihan. Kebanyakan mereka meninggalkan pusat-pusat pemulihan tanpa pengetahuan ilmu keusahawanan yang boleh digunakan untuk menyokong diri mereka apabila berada di luar pusat rawatan dan pemulihan.

Menurut Ruta dan Mirjam (2007) pula, beliau berpandangan bahawa seseorang bekas tahanan penjara yang mengambil keputusan untuk bekerja sendiri setelah bebas daripada tahanan penjara merupakan suatu keputusan/langkah yang paling tepat memandangkan kesukaran yang mereka tempuhi untuk diterima bekerja dengan organisasi atau syarikat-syarikat tertentu. Kesukaran mencari pekerjaan dalam kalangan bekas banduan adalah disebabkan oleh faktor rekod jenayah yang telah disabitkan ke atas mereka sehingga menyukarkan peluang mereka untuk mendapatkan pekerjaan. Gupta & Srinivasan (2004) mendefinisikan pembangunan keusahawanan sebagai salah satu usaha untuk memupuk kemahiran keusahawanan yang diperlukan dengan menubuhkan operasi atau unit-unit perniagaan. Proses melahirkan seorang usahawan adalah melalui proses pemilihan individu berdasarkan bakat dan potensi diri yang boleh diukur melalui aspek pengetahuan, sikap dan motivasi, mewujudkan

infrastruktur untuk latihan, menyediakan kandungan bagi program latihan dan merekabentuk teknik-teknik untuk latihan. Kuratko dan Hodgetts (2004) pula mendefinisikan keusahawanan sebagai satu proses inovasi dan penciptaan melalui empat dimensi iaitu individu, organisasi, alam sekitar dan proses dengan kerjasama rangkaian di dalam kerajaan dan pendidikan. Kejayaan dan kegagalan perniagaan yang dijalankan orang seseorang individu biasanya bergantung kepada pelbagai faktor merangkumi faktor dalaman seperti ciri-ciri keperibadian dan juga faktor luaran dan persekitaran seperti sumber modal, dan ekuiti, bantuan pihak ketiga seperti kerajaan dan badan bukan kerajaan (Rahman & Ahmad, 2011).

## **ISU DAN OBJEKTIF KAJIAN**

Walaupun telah banyak kajian-kajian empirikal yang berkaitan dengan pelbagai ciri-ciri keusahawanan telah dijalankan dalam penyelidikan keusahawanan (Churchill dan Lewis, 1986; Herron dan Robinson et.al, 1993), namun tidak banyak kajian tempatan yang dilakukan ke atas ciri-ciri keusahawanan yang dimiliki oleh bekas banduan. Oleh itu, bagi membantu meningkatkan pengurusan dan kemahiran diri banduan dalam membina masa depan dan kerjaya melalui penerokaan potensi kerjaya mereka, maka satu kajian yang menekankan tentang aspek-aspek keusahawanan dalam kalangan banduan telah dilakukan. Ia bertujuan untuk mengenalpasti ciri-ciri keusahawanan yang wujud dalam diri banduan supaya usaha-usaha ke arah memperkasakan diri dan kerjaya banduan oleh pihak Jabatan Penjara Malaysia dapat dirangka dengan lebih berkesan. Ini kerana, peluang mendapatkan pekerjaan setelah keluar daripada tahanan penjara mampu mengurangkan kadar residivis dalam kalangan banduan (Robert, Sampson & John, 1993; Jackson, 1990).

## **KAJIAN LITERATUR**

Kajian yang dijalankan oleh oleh Visher, et al., (2005) menyatakan bahawa faktor pekerjaan yang stabil merupakan peramal kepada kejayaan banduan setelah dibebaskan daripada tahanan penjara. Ini kerana melalui pekerjaan, bekas banduan bukan sahaja berupaya memperoleh pendapatan untuk menyara diri mereka, malah dapat menyara keluarga dan anak-anak mereka. Selain itu, mereka juga mampu untuk membina kembali pengalaman pekerjaan, meluaskan kemahiran dan seterusnya memberi peluang kepada bekas banduan untuk mengintegrasikan diri mereka semula ke dalam masyarakat. Di Amerika Syarikat, statistik menunjukkan bahawa dalam tempoh tiga tahun pelepasan banduan, sebanyak 67.5 peratus tahanan kembali semula ke dalam penjara (Langan dan Levin, 2002). Manakala di Australia, kira-kira 38% daripada tahanan banduan telah dikenalpasti kembali ke penjara dalam tempoh dua tahun selepas mereka dibebaskan daripada penjara (SCRGS, 2006). Kajian yang dijalankan oleh Payne (2007) mendapati faktor yang menjadi punca kepada masalah residivis dalam kalangan banduan di Australia adalah disebabkan oleh faktor ketiadaan pekerjaan selain daripada faktor-faktor lain iaitu seperti keterlibatan dengan masalah dadah (Karberg, et al., 2002) persekitaran hidup yang miskin, mempunyai masalah

kesihatan mental (Ditton & Paula 1999; Lurigo & Swartz, 2000) dan masalah yang berkaitan dengan konflik dalaman keluarga.

Menurut kajian yang dijalankan oleh Cooney (2012), kebanyakan jabatan penjara diseluruh dunia menghadapi cabaran yang besar untuk menangani masalah kesesakan bilangan banduan setiap tahun khasnya banduan yang terdiri daripada mereka yang mempunyai rekod kesalahan jenayah berulang. Masalah ketiadaan pekerjaan dalam kalangan banduan yang telah dibebaskan telah dikenalpasti menjadi punca utama mereka melibatkan diri dengan kegiatan jenayah berulang. Kajian yang dijalankan oleh Cooney (2012) dilihat selari dengan kajian yang dijalankan oleh Fletcher (2004) yang mendapati bahawa antara punca residivis dalam kalangan banduan adalah disebabkan oleh masalah pengangguran yang berlaku dalam kalangan mereka. Kebanyakkan mereka mengalami kesukaran mencari pekerjaan disebabkan oleh kekurangan kemahiran, memiliki tahap pendidikan yang rendah (Harlow, 2003; Mears, Winterfield, Hunsaker, Moore, & White, 2003) dan mempunyai rekod jenayah yang telah menyukarkan mereka untuk diberi peluang dan diterima bekerja dalam sektor pekerjaan tertentu. Hasil kajian ini dilihat selari dengan hasil kajian yang dijalankan oleh Holzer, et al., (2006) yang menunjukkan bahawa kebanyakkan majikan tidak bersedia untuk mengambil calon pekerja yang mempunyai rekod kesalahan jenayah. Keadaan ini disebabkan oleh kebimbangan majikan terhadap keselamatan pekerja dan pelanggan yang berada dalam organisasi mereka sekiranya mengambil pekerja yang pernah mempunyai rekod kesalahan jenayah lampau. Oleh itu, peluang untuk bekerja dalam beberapa sektor pekerjaan tertentu adalah tipis dalam kalangan bekas banduan dan memberi implikasi negatif terhadap kehidupan mereka pada masa hadapan.

Kajian yang dijalankan oleh Visser, Debus, Yahner (2008) pula telah melakukan satu kajian berpanjangan (*longitudinal study*) tentang peluang pekerjaan bagi banduan yang baru dibebaskan. Para pengkaji menggunakan sampel kajian seramai 740 orang banduan lelaki di tiga buah negara iaitu Illinois, Ohio dan Texas. Cara pengumpulan maklumat mereka pula dibuat secara temu bual dengan bekas banduan untuk melihat sama ada mereka mampu atau berjaya mendapat pekerjaan atau mampu menyesuaikan diri dalam komuniti. Hasil kajian yang dijalankan mendapati 79 peratus bekas banduan masih mencari pekerjaan manakala hanya 27 peratus sahaja yang dikenalpasti mempunyai pekerjaan setelah keluar daripada penjara. Manakala 15 peratus bekas banduan lain yang masih tidak dapat mencari pekerjaan pula adalah disebabkan oleh mereka mempunyai masalah yang berkaitan dengan kesihatan, 15 peratus mempunyai kecacatan kekal, 10 peratus mempunyai alasan tersendiri seperti perlu menyambung pengajian, 6 peratus masih di dalam program pemulihan, 5 peratus memerlukan penjagaan orang lain, 4 peratus tidak mahu bekerja dan lain-lain sebab pula adalah sebanyak 29 peratus.

Manakala kajian yang dijalankan oleh Holzer, Raphael dan Stoll (2006) berkaitan dengan pekerjaan banduan ke atas lebih 3,000 pertubuhan di empat kawasan bandar utama mendapati bahawa lebih 60 peratus daripada majikan menunjukkan bahawa mereka "tidak mungkin" atau "pasti tidak" untuk mengambil individu yang

dahulunya mempunyai rekod pernah dipenjarakan untuk bekerja dengan organisasi mereka. Selain stigma yang dikaitkan dengan rekod jenayah, kebimbangan dan persepsi yang menganggap banduan sebagai liabiliti kepada organisasi menjadikan kebanyakan bekas banduan sukar untuk mendapatkan pekerjaan dan secara tidak langsung telah menjejaskan kesejahteraan hidup khususnya bagi mereka yang mempunyai keluarga dan anak-anak. Selain kajian yang dijalankan oleh Visser, Debus, Yahner (2008), kajian yang dijalankan oleh Sonfield (2009) pula adalah berkaitan dengan program-program yang dilakukan untuk banduan yang bakal dibebaskan dan usaha untuk membantu meningkatkan peluang bekas-bekas banduan untuk mencari dan melakukan pekerjaan sendiri melalui perniagaan kecil-kecilan untuk mengurangkan pengulangan tingkah laku jenayah. Kajian yang dijalankan oleh Sonfield (2009) ini telah menggunakan soal selidik *Minor Sentence Completion Scale-Form T (MSCS-T)* iaitu alat ujian untuk mengukur sejauhmana kecenderungan perniagaan oleh bekas banduan. Hasil kajian dilakukan ke atas 35 peratus pesalah banduan yang telah disabitkan kesalahan jenayah pengedaran dadah dan sebanyak 90 peratus yang mempunyai rekod melakukan jenayah pengedaran dadah. Hasil kajian mendapati, sampel kajian iaitu bekas-bekas pengedar dadah ini mempunyai kemahiran keusahawanan dan pengurusan yang tinggi. Kajian menyimpulkan bahawa sekiranya bekas-bekas banduan ini diberi peluang untuk terus melakukan perniagaan secara sendirian, mereka dilihat berpotensi tinggi untuk berjaya di masa hadapan dan meninggalkan kegiatan jenayah yang pernah dilakukan.

Hasil kajian yang dijalankan oleh Sonfield (2009) dilihat selari dengan kajian yang dijalankan oleh Fairlie (2002) yang mendapati bahawa terdapat sebilangan bekas banduan telah sedia mempunyai kemahiran dan pengalaman keusahawanan ketika melakukan perniagaan secara haram seperti urusan pengedaran dadah, pemerdagangan manusia dan pelacuran. Pengalaman keusahawanan ini boleh dipupuk untuk membentuk semula diri mereka dalam bidang keusahawanan yang diiktiraf oleh masyarakat dan tidak menyalahi undang-undang negara bagi tujuan meninggalkan kegiatan jenayah yang pernah dilakukan oleh mereka sebelum ini. Gottschalk (2010) dan Lockwood, *et al* (2006) berpendapat kebanyakan banduan telah sedia mempunyai ciri-ciri keusahawanan dalam diri mereka iaitu mempunyai sikap bersedia untuk mengambil risiko dan mempunyai semangat yang berani dalam melakukan sesuatu pekerjaan. Manakala analisis kajian yang dijalankan oleh Sonfield & Barbato, (1994) terhadap pesalah banduan di New York mendapati sesetengah mereka memiliki bakat keusahawanan yang tinggi terutamanya dalam kalangan banduan yang terlibat dengan kes pengedaran dadah (Fairlie, 2002).

Kajian yang dijalankan oleh Sauers (2009) terhadap banduan yang mengikuti program keusahawanan di Texas, mendapati mereka yang terlibat dengan program keusahawanan ini telah berjaya meninggalkan aktiviti jenayah lampau dan telah berjaya memperolehi pekerjaan (mencapai kadar 80% dalam kalangan mereka) dalam tempoh 30 hari selepas mereka dibebaskan sepenuhnya daripada tahanan penjara. Namun kajian yang dijalankan oleh Cooney, (2012) mendapati kebanyakan penjara kurang menerapkan modul keusahawanan yang boleh memberi kemahiran kepada banduan untuk membina kerjaya sendiri (menjalankan perniagaan sendiri) bagi

meneruskan kehidupan setelah dibebaskan sehingga menyebabkan mereka terlibat semula dengan kegiatan yang menyalahi undang-undang negara. Berdasarkan kepada model *Person-Entrepreneurship Fit* oleh Baron & Markman (2003), ciri-ciri yang perlu wujud dalam diri seseorang individu (faktor dalaman) digunakan dengan sebaik mungkin untuk membolehkan mereka berjaya dalam bidang perniagaan dan keusahawanan. Model ini menerangkan bahawa faktor yang perlu diberikan penekanan dalam menentukan kejayaan seseorang usahawan adalah seperti kecekapan peribadi, kebolehan untuk mengenal pasti peluang, ketabahan diri, kemahiran sumber manusia dan modal sosial serta kemahiran sosial. Kelima-lima faktor sepertimana yang ditekankan dalam model *Person-Entrepreneurship Fit* ini diperlukan untuk membantu seseorang usahawan mencapai kejayaan dalam bidang yang diceburinya. Berdasarkan model ini juga, aspek pemantauan merupakan salah satu aspek penting yang perlu diberikan perhatian dalam menentukan kejayaan perniagaan seseorang yang ingin menjadi usahawan.

Memandangkan aspek keusahawanan ini merupakan aspek penting untuk membantu ke arah pemeraksanaan diri dan kerjaya banduan, maka kajian bagi mengenalpasti ciri-ciri keusahawanan dalam kalangan banduan telah digerakkan supaya input kajian berkenaan dapat dijadikan sebagai satu sumber rujukan penting oleh pihak yang berkepentingan khususnya Jabatan Penjara Malaysia ke arah penyediaan perancangan jangka panjang untuk membentuk modul pengurusan kemahiran keusahawanan dalam kalangan banduan. Modul pengurusan kemahiran keusahawanan yang dibentuk mampu dijadikan sebagai alternatif dalam proses rawatan dan pemulihan kepada banduan untuk membina kehidupan baru setelah dibebaskan. Hasil penyelidikan ini juga seterusnya diharap dapat membantu mengurangkan permasalahan yang berkaitan dengan residivis dalam kalangan banduan akibat daripada ketiadaan pekerjaan dan secara tidak langsung membantu meningkatkan tahap kemahiran banduan dalam bidang keusahawanan.

## **METODOLOGI KAJIAN**

Kajian ini merupakan kajian tinjauan dengan menggunakan reka bentuk tinjauan keratan-lintang (*cross-sectional survey*) secara kuantitatif dan dianalisis secara deskriptif. Analisis deskriptif menurut Chua (2006) merupakan statistik yang digunakan untuk menghuraikan ciri-ciri variabel. Manakala reka bentuk keratan-lintang menurut Malhotra, Sham, & Crsip (1996) merupakan suatu kaedah yang melibatkan pengumpulan data terhadap satu jenis sampel daripada populasi yang dikaji secara sekali sahaja berdasarkan kepada atribut responden yang sedia ada.

### ***Instrumen Kajian***

Kajian ini menggunakan kaedah soal selidik untuk mendapatkan hasil kajian. Bagi mengukur tahap ciri-ciri keusahawanan banduan, skala yang dibentuk oleh Lee Pei Chin dan Supli Effendi Rahim dengan menggunakan 10 item soalan berkaitan ciri-ciri keusahawanan telah digunakan. Nilai kebolehpercayaan skala ini adalah tinggi iaitu

0.834. Jenis item yang digunakan dalam bahagian ini berbentuk Likert empat skala di mana pilihan-pilihannya disusun mengikut kesesuaian iaitu (1) sangat tidak setuju, (2) tidak setuju, (3) setuju dan (4) sangat setuju. Tahap cirri-ciri keusahawanan banduan parol telah diukur berpandukan kepada jadual interpretasi skor min seperti Jadual 1:-

Jadual 1:Jadual interpretasi skor min terhadap tahap cirri-ciri keusahawanan banduan parol

Skor min	Interpretasi skor min
<.20	Tahap rendah
2.01-3.00	Tahap sederhana
3.01-4.00	Tahap tinggi

### ***Populasi dan sampel kajian***

Dalam kajian ini, populasi kajian merujuk kepada banduan parol iaitu banduan yang dipilih oleh pihak Jabatan Penjara Malaysia (JPM) untuk menjalani baki hukuman di luar penjara disebabkan oleh perlakuan baik mereka sewaktu menjalani hukuman di dalam penjara di bawah pengawasan pegawai parol berdasarkan Akta Penjara 1995 (Pindaan 2008). Kesemua mereka yang terlibat dalam kajian ini terdiri daripada mereka yang sedang menjalani program pengawasan parol di bawah kendalian JPM. Persampelan rawak bertujuan digunakan untuk memilih ahli-ahli iaitu banduan parol yang masih mengikuti program pengawasan parol di seluruh Semenanjung Malaysia. Seramai 280 orang banduan parol yang terdiri daripada pelbagai etnik telah terlibat dalam menjayakan kajian ini.

### ***Proses Pengumpulan Borang Soal Selidik***

Sebelum pengumpulan data dimulakan, penyelidik telah mendapatkan kebenaran daripada Ketua Pengarah JPM untuk menjalankan penyelidikan di Cawangan Parol yang terpilih di seluruh daerah di Semenanjung Malaysia. Setelah kelulusan diberikan oleh pihak JPM, pengkaji kemudiannya telah menghubungi dan membuat temu janji dengan Pengarah Parol cawangan yang terlibat bagi menetapkan tarikh sebenar untuk kerja-kerja pengutipan data dilaksanakan. Pengedaran borang soal selidik kajian kemudiannya telah dijalankan secara rawak setelah mendapat kebenaran untuk menjalankan kajian daripada pihak JPM. Borang persetujuan untuk turut serta dalam kajian juga diedarkan kepada responden sebelum kerja-kerja pengedaran borang soal selidik kajian diteruskan.

Sewaktu kerja-kerja pengutipan data dilakukan, penyelidik telah dibantu oleh Pegawai Parol untuk menjalankan kerja-kerja pengedaran dan pengutipan data. Kaunselor dan pegawai-pegawai parol yang terlibat terlebih dahulu diberikan penerangan dan taklimat ringkas berkaitan kaedah pengumpulan data oleh penyelidik. Seterusnya, Pegawai parol telah mengumpulkan banduan parol mengikut bilangan yang dikehendaki dan kemudiannya

mengasingkan mereka kepada dua kumpulan sama ada banduan parol yang boleh membaca, dan banduan parol yang tidak boleh membaca.

Tujuan pengasingan kumpulan berkenaan adalah untuk memudahkan proses bagi melengkapkan borang soal selidik dalam kalangan responden. Bagi banduan parol yang boleh membaca mereka telah menjawab setiap soalan pada borang soal selidik yang diedarkan secara sendirian dan diawasi oleh Pegawai Parol dan penyelidik sendiri. Manakala bagi kumpulan banduan parol yang tidak tahu membaca, Pegawai Parol telah ditempatkan di dalam kumpulan mereka untuk membantu membacakan satu persatu soalan yang disediakan dengan tujuan memudahkan proses menjawab soalan. Dalam masa yang sama, pengkaji juga bertindak mengawasi responden sewaktu mereka menjawab soal selidik bagi membolehkan mereka bertanya sekiranya terdapat soalan-soalan yang masih tidak difahami.

Bagi mendapatkan jumlah borang soal selidik yang tepat, pengkaji telah memeriksa setiap helaian pada borang soal selidik sewaktu pengutipan borang dijalankan. Ia bertujuan memastikan setiap responden mengisi borang soal selidik dengan sempurna dan lengkap. Sekiranya terdapat mana-mana borang yang didapati tidak diisi dengan lengkap, pengkaji akan memulangkan semula kepada responden dan memastikan mereka menjawab soalan yang tercacir dengan bantuan daripada Pegawai Parol.

### ***Penganalisaan Data***

Data kajian telah dianalisis dengan menggunakan ‘*Statistical Package for the Social Science for Windows*’ (*SPSS for Windows*). Statistik deskriptif digunakan untuk menentukan frekuensi, peratusan dan purata kajian.

## **ANALISIS KEPUTUSAN DAN PERBINCANGAN**

### ***Tahap Ciri-Ciri Keusahawanan Dalam Kalangan Banduan***

Ciri-ciri keusahawanan dalam kajian ini merujuk kepada sikap, nilai, pengetahuan dan kemahiran yang membolehkan banduan parol untuk mencari, mengenal dan merebut peluang perniagaan dan seterusnya menterjemahkannya kepada strategi-strategi dan usaha-usaha perniagaan untuk faedah ekonomi dan keuntungan bagi menyara kehidupan. Berdasarkan kajian yang dijalankan ke atas 280 orang banduan parol yang sedang menjalani pengawasan parol oleh Jabatan Penjara Malaysia mendapati secara keseluruhannya majoriti banduan parol yang terlibat dalam kajian ini menunjukkan ciri-ciri keusahawanan pada tahap sederhana (64.6 peratus) ke tahap yang tinggi (34.6 peratus). Hanya 0.7 peratus daripada mereka yang menunjukkan ciri-ciri keusahawanan yang rendah iaitu seramai 2 orang (Jadual 2).



JADUAL 2: Taburan tahap ciri-ciri keusahawanan banduan parol

Ciri-Ciri Keusahawanan	N=280	Peratus (%)
Rendah	2	0.7
Sederhana	181	64.6
Tinggi	97	34.6
<b>JUMLAH</b>	<b>280</b>	<b>100</b>

Hasil kajian ini menggambarkan bahawa hampir keseluruhan daripada banduan yang terlibat dengan kajian ini menunjukkan ciri-ciri keusahawanan yang boleh digilap untuk menjadikan mereka sebagai seorang usahawan yang berjaya. Mereka dilihat berpotensi untuk dibimbing dan didedahkan dengan strategi-strategi perniagaan untuk membina kerjaya bagi meneruskan kehidupan baru setelah dibebaskan. Pendedahan tentang aspek-aspek pengukuhan kemahiran dalam bidang keusahawanan kepada banduan sewaktu mereka berada di bawah pengawasan penjara juga berupaya mencetus minat dalam kalangan mereka untuk menjadikan bidang keusahawanan sebagai suatu kerjaya tetap untuk menjana pendapatan bagi menyara keluarga setelah dibebaskan. Ini kerana, menurut beberapa kajian barat, kebanyakan kes residivis atau jenayah berulang adalah disebabkan oleh ketiadaan pekerjaan dalam kalangan banduan sehingga mendesak mereka untuk melakukan aktiviti jenayah bagi mencari sumber kewangan untuk menyara keluarga dan anak-anak mereka (Fletcher, 2004; Cooney, 2012; Visher, et al, 2005; Robert, Samson & Johd, 1993; Payne, 2007). Faktor kesukaran banduan mendapatkan pekerjaan setelah mereka dibebaskan daripada tahanan penjara adalah disebabkan oleh kurangnya kemahiran, mempunyai tahap pendidikan yang rendah (Harlow, 2003; Mears, Winterfield, Hunsaker, Moore, & White, 2003) dan mempunyai rekod jenayah. Tambahan pula, kebanyakan majikan juga tidak bersedia untuk mengambil calon pekerja yang telah mempunyai rekod kesalahan jenayah (Holzer, et al., 2006). Oleh itu, modul pengurusan kemahiran pendidikan tentang asas-asas keusahawanan perlu didedahkan kepada banduan sewaktu mereka berada di bawah pengawasan penjara memandangkan hasil kajian menunjukkan kebanyakan daripada mereka mempamerkan ciri-ciri keusahawanan yang tinggi dan berpotensi untuk digilap dalam bidang berkenaan.

Berdasarkan 10 pernyataan yang diberikan kepada banduan parol (Jadual 3) untuk dinilai dari aspek ciri-ciri keusahawanan mereka, hasil kajian mendapati kesemua pernyataan yang diajukan kepada mereka mendapat maklumbalas positif berhubung hal-hal yang berkaitan dengan keusahawanan. Antaranya, hasil kajian ini mendapati hampir sebahagian besar banduan (81.1 peratus) mengakui bahawa mereka mempunyai daya usaha/inisiatif yang tinggi (item 1), 64.6 peratus sanggup mengambil risiko yang tinggi (item 2), 81.5 peratus sanggup berkorban (item 3) dan 76.4 peratus mengakui bahawa mereka adalah seorang yang berfikiran kreatif dan inovatif. Peratusan yang tinggi dari aspek sanggup mengambil risiko dalam kalangan banduan melalui hasil kajian ini menunjukkan bahawa keputusan kajian selari dengan kajian barat yang dijalankan oleh Gottschalk (2010) dan Lockwood, *et al* (2006) yang berpendapat bahawa kebanyakan banduan telah sedia mempunyai ciri-ciri keusahawanan dalam diri mereka iaitu mempunyai sikap bersedia untuk mengambil

risiko dan mempunyai semangat yang berani dalam melakukan sesuatu pekerjaan. Manakala hasil kajian yang dijalankan oleh Sonfield and Barbato, (1994) terhadap pesalah banduan di New York mendapati sesetengah mereka memiliki bakat keusahawanan yang tinggi terutamanya dalam kalangan banduan yang terlibat dengan kes pengedaran dadah (Fairlie, 2002).

Peratusan ciri-ciri keusahawanan yang tinggi yang wujud dalam diri banduan ini perlu digilap untuk menjadikan mereka sebagai seorang insan yang mampu berdikari membina kerjaya dengan bekerja sendiri untuk menyara kehidupan seharian setelah dibebaskan daripada penjara. Ini kerana kajian yang dijalankan oleh Matthew & Sonfield (2008) mendapati bekas banduan yang tidak berjaya memperolehi pekerjaan setelah tamat menjalani hukuman penjara, dilihat lebih cenderung untuk melakukan semula jenayah berbanding bekas banduan yang berjaya memperolehi pekerjaan setelah bebas daripada tahanan penjara. Stigma masyarakat terhadap bekas banduan juga telah menyebabkan mereka sukar untuk mendapatkan pekerjaan bagi menyara kehidupan setelah dibebaskan (Rose & Clear, 2003).

Oleh itu, pihak Jabatan Penjara Malaysia adalah disaran untuk mengambilkira ciri-ciri keusahawanan yang dimiliki oleh hampir keseluruhan daripada banduan yang sedang menjalani program pengawasan diluar institusi penjara dan seterusnya merancang untuk merangka modul kemahiran pengurusan keusahawanan yang lebih komprehensif untuk klien mereka. Modul yang dirangka boleh diimplimentasikan kepada banduan yang sedang mengikuti program pengawasan parol di setiap daerah di Malaysia bagi membantu menggilap bakat dan potensi kerjaya dalam bidang keusahawanan untuk membina kehidupan baru setelah dibebaskan.

JADUAL 3: Peratusan item ciri-ciri keusahawanan banduan parol

No	Item	Sangat Tidak Setuju	Tidak Setuju	Setuju	Sangat Setuju	Min
		P(%)	P(%)	P(%)	P(%)	
1	Saya mempunyai inisiatif yang tinggi	3.6	15.4	67.5	13.6	2.91
2	Saya sanggup mengambil risiko yang tinggi	3.2	32.1	53.9	10.7	2.72
3	Saya sanggup berkorban	3.9	14.6	65.4	16.1	2.94
4	Saya seorang yang berfikiran kreatif dan inovatif	2.1	21.4	61.8	14.6	2.89
5	Saya mempunyai kebolehan menyelesaikan masalah	1.1	19.3	68.9	10.7	2.89
6	Saya sentiasa mencari dan merebut peluang perniagaan	1.8	20.7	56.8	20.7	2.96
7	Saya seorang yang berkeyakinan	1.8	12.5	67.5	18.2	3.02

	diri					
<b>8</b>	Saya bertindak balas secara positif kepada cabaran	0.7	14.3	68.6	16.4	3.01
<b>9</b>	Saya seorang yang rajin dan bersungguh-sungguh	0.4	6.4	71.4	21.8	3.15
<b>10</b>	Saya seorang yang jujur dan amanah	1.1	10.4	61.8	26.4	3.14

Kajian yang dijalankan oleh Weinberg & Koegel (1995) mendapati bahawa penerapan elemen keusahawanan merupakan aspek penting dan harus diterapkan dalam kalangan individu yang mendapatkan rawatan di pusat pemulihan. Hasil kajian yang dijalankan oleh mereka mendapati seramai 70.6 peratus daripada penghuni di pusat-pusat pemulihan tidak didedahkan dengan aspek-aspek keusahawanan yang mampu menjana pendapatan dalam program/modul pemulihan. Kebanyakan mereka meninggalkan pusat-pusat pemulihan tanpa pengetahuan ilmu keusahawanan yang boleh digunakan untuk menyokong diri mereka apabila berada di luar pusat rawatan dan pemulihan. Oleh itu, usaha-usaha untuk menggilap bakat dan menyediakan kemahiran kerjaya dalam kalangan banduan harus dilaksanakan kerana hasil kajian mendapati kebanyakan daripada mereka menunjukkan potensi, minat dan kecenderungan yang tinggi untuk membina kerjaya melalui program keusahawanan.

Hasil kajian ini juga mendapati kebanyakan banduan (79.6 peratus) mengakui bahawa mereka mempunyai kebolehan untuk menyelesaikan masalah (item 5), mempunyai prinsip dan keyakinan diri (85.7 peratus – item 7), seorang yang rajin dan bersungguh-sungguh (93.2 peratus- item 9) dan mengakui bahawa mereka merupakan seorang yang jujur dan amanah untuk melaksanakan kerja-kerja yang berkaitan dengan keusahawanan (88.2 peratus – item 10). Sikap positif yang ditunjukkan oleh banduan mampu membantu mereka untuk memulakan kerjaya sendiri tanpa mengharapkan bantuan dan belas ihsan organisasi atau orang lain. Sikap positif yang terbentuk ini juga menunjukkan satu petanda positif terhadap program pembangunan insan yang dijalankan oleh Jabatan Penjara dalam usaha untuk memperkasakan penghuni penjara di Malaysia. Menurut kajian yang dijalankan oleh Ruta dan Mirjam (2007) beliau berpandangan bahawa seseorang bekas tahanan penjara yang mengambil keputusan untuk bekerja sendiri setelah bebas daripada tahanan penjara merupakan suatu keputusan yang tepat memandangkan kesukaran yang mereka tempuhi untuk diterima bekerja dengan organisasi atau syarikat-syarikat tertentu. Ini kerana kajian yang dijalankan ke atas lebih 3,000 pertubuhan di empat kawasan bandar utama mendapati bahawa lebih 60 peratus daripada majikan menunjukkan bahawa mereka "tidak mungkin" atau "pasti tidak" untuk mengambil individu yang dahulunya mempunyai rekod pernah dipenjarakan untuk bekerja dengan organisasi mereka (Holzer, Raphael dan Stoll 2002). Selain stigma yang dikaitkan dengan rekod jenayah, kebimbangan dan persepsi yang menganggap banduan sebagai liabiliti kepada organisasi menjadikan mereka yang mempunyai rekod kesalahan jenayah sukar untuk mendapatkan pekerjaan.

Hasil kajian ini seterusnya mendapati kebanyakan daripada banduan (85 peratus) juga mengakui bahawa mereka mempunyai keyakinan yang tinggi bahawa mereka mampu untuk bertindak balas secara positif terhadap cabaran dan sentiasa cekal menghadapi segala rintangan yang bakal mendatang (item 8). Secara keseluruhannya, seramai 77.5 peratus banduan mengakui bahawa mereka sentiasa mencari dan merebut peluang perniagaan. Keadaan ini menunjukkan wujudnya sikap yang positif, kesediaan, minat dan kecenderungan mereka untuk terlibat dengan kerja-kerja yang berkaitan dengan keusahawanan. Oleh itu, peluang perlu diberikan kepada mereka untuk membina kemahiran kerjaya dengan bekerja sendiri dan menceburi bidang keusahawanan. Bekas banduan yang berjaya dalam bidang keusahawanan dapat dijadikan sebagai role model kepada rakan-rakan mereka yang lain untuk meneruskan kehidupan baru dan menjadi insan yang berguna kepada bangsa, agama dan negara.

## **RUMUSAN**

Hasil kajian ini telah memberi implikasi yang positif ke arah keperluan mewujudkan modul pengurusan kemahiran keusahawanan kepada banduan parol oleh Jabatan Penjara Malaysia. Sikap dan ciri-ciri keusahawanan yang ditunjukkan oleh banduan parol mampu membimbing mereka ke arah kehidupan yang sejahtera untuk membina kerjaya sebagai seorang usahawan yang berjaya. Input kajian juga boleh dijadikan sebagai panduan untuk memperkasakan aset sosial dalam kalangan mereka. Ia juga bertujuan untuk membolehkan banduan yang sudah bersedia untuk dibebaskan daripada pengawasan Jabatan Penjara Malaysia untuk meneruskan kehidupan sebagai manusia biasa yang mampu untuk berdikari dari aspek ekonomi. Kesejahteraan daripada aspek ekonomi mampu menjadikan mereka sebagai seorang yang dapat berfungsi dengan lebih yakin apabila berhadapan dengan keadaan persekitaran sosial masyarakat melalui aktiviti-aktiviti keusahawanan yang bakal diceburi kelak.

## **PENGHARGAAN**

Kajian ini telah mendapat sokongan dan pembiayaan oleh Kementerian Pengajian Tinggi Malaysia melalui Geran Penyelidikan Fundamental (FRGS) kod penyelidikan: FRGS/1/2011/SS/UKM/02/26. Ucapan penghargaan juga ditujukan kepada Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, UKM dan semua yang telah terlibat dalam menjayakan kajian ini.

## **RUJUKAN**

Baron, R.A. & Markman, G. D. 2003. Person-entrepreneurship fit: Why some people are more successful as entrepreneurs than others". *Human Resource Management Review* 13: 281-30.

- Churchill, N.C and Lewis, V. 1986. Entrepreneurial research: directions and methods, Sexton, D.L., Smilor, R.W., *The Art and Science of Entrepreneurship*, Ballinger, Cambridge, MA, pp: 333-365.
- Chua Yan Piaw. 2006. *Kaedah dan Statistik Penyelidikan: Kaedah Pendidikan*. Kuala Lumpur: McGraw Hill.
- Cooney, T. 2012. Reducing Recidivism Through Entrepreneurship Programmes in Prisons. *Entrepreneurship and Innovation*, Vol.13, no.2, pp. 125.133.
- Ditton & Paula. 1999. *Mental Health and Treatment of Inmates and Probationers*, Special Report, Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics, NCJ 174463.
- Fairlie, R.W. 2002. "Drug dealing and legitimate self-employment. *Journal of Labor Economics* 20, No. 3: 538-563.
- Fletcher, D.R. 2004. *Reducing Re-Offending: The Enterprise Option*, Small Business Service. London.
- Gupta, C. B & Srinivasan, N. P. 2004. "Entrepreneurial Development" - Sultan Chand & Sons, New Delhi.
- Gottschalk, P. 2009. *Entrepreneurship and Organised Crime*. Edward Elgar: Cheltenham.
- Gottschalk, P. 2010. 'Entrepreneurship in organised crime'. *International Journal Entrepreneurship and Small Business*. Vol. 9, No. 3:295-307.
- Harlow, C. 2003. *Education and Correctional Populations*. Bureau of Justice Statistics, NCJ 195670.
- Herron, L., Robinson, R. B. 1993. A structural model of the effects of entrepreneurial characteristics on venture performance, *Journal of Business Venturing*, 8, pp. 281-294.
- Holzer, Harry J., Steven Raphael & Michael A. Stoll, "Perceived Criminality, Criminal Background Checks, and the Racial Hiring Practices of Employers," *The Journal of Law and Economics* 49 2006: 451, 453-454.
- Jackson, S. 1990. When theft is worse than murder. *Director*, June, 88-91.
- Karberg, Jennifer & Doris James. 2002. *Substance Dependence, Abuse, and Treatment of Jail Inmates*, Special Report, Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics. 2005, NCJ 209588, <http://bjs.ojp.usdoj.gov/content/pub/pdf/sdatji02.pdf>.

- Kuratko, D.F. & Hodgetts, R.M. 2004. *Entrepreneurship: A Contemporary Approach*. 6rd Edition. London: Dryden Press.
- Langan, P.A., & Levin, D.J. 2002. Recidivism of Prisoners Released in 1994, Bureau of Justice Statistics, Washington, DC.
- Lee Pei Chin & Supli Effendi Rahim. 2012. Kajian Tentang Budaya Keusahawanan dalam kalangan Belia. Diakses pada 12 January 2012:<http://www.scribd.com/doc/80727501/Kajian-Tentang-Budaya-Keusahawanan-Di-Kalangan-Belia>
- Lockwood, F.S., Teasley, R.T., Carland, J.C., & Carland, J.W. 2006, 'An examination of the power of the dark side of entrepreneurship'. *International Journal of Family Business*, Vol 3: 1–20.
- Lurigo, A.J & Swartz, J.A. 2000. Changing the contours of the Criminal Justice System to Meet the Needs and Persons with Serious Mental Illness. *Criminal Justice: Policies, processes and decisions of the Criminal Justice System*. 3:45-108.
- Malhotra, N.K., Hall, J., Sham, M & Crsip, M. 1996. *Marketing Research: Applied Orientation (1<sup>st</sup> Edition)*. Sydney: Prentice Hall.
- Matthew C & Sonfield. 2008. Entrepreneurship and prisoner re-entry: the development of a concept," *Small Business Institute Research Review* 35.
- Mc Coy. C. B & Lai. S. 1997. No Pain, No Gain, Establishing the Kunming, China, Drug Rehabilitation Center. *Journal of Drug Issues*. 27 (1):73-85.
- Mears, D. P., Winterfield, L., Hunsaker, J., Moore, Gretchen, M. E., & White, R. M. 2003. Drug treatment in the Criminal Justice System: The current state of knowledge Washington, D.C.: Urban Institute Justice Policy Center.
- Payne, J. 2007, *Recidivism in Australia: Findings and Future Research*, Australian Institute of Criminology, Canberra.
- Rahman, R. A. & Ahmad, S. 2011. Strategi Pembangunan Keusahawanan Asnaf Fakir dan Miskin Melalui Agihan Bantuan Modal Zakat. *Jurnal Pengurusan*. 33, p. 37-44 8 p.
- Ruta, A., & Mirjam, V. P. 2007. "Illegal entrepreneurship experience: Does it make a difference for business performance and motivation?". *Journal of Business Venturing*, Vol. 22: 283-301.
- Robert J. Sampson & John, H. Lab. 1993. *Crime in the Making: Pathways and Turning Points through Life* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1993)

- Rose, D.R., & Clear, T. R. 2003. Incarceration, reentry, and social capital in the prisoners once Removed. Washington, D.C.: Urban Institute Justice Policy Center
- Shaw, C. R., & McKay, H. D. 1969. Juvenile Delinquency and Urban Areas. Chicago: The University of Chicago Press.
- Sauers, A. 2009. Entrepreneurship for Inmates: A Conceptual Model, SSRN, available from website: <http://ssrn.com/abstract=1494019>.
- SCRGS – Steering Committee for the Review of Government Services. 2006. Report on Government Services 2005, Productivity Commission, Melbourne.
- Sonfield, M. & Barbato, R. 1994. Testing prison inmates for entrepreneurial aptitude. *Journal of Small Business Strategy*. 5(2): 45-51.
- Sonfield, M.C. 2009. Entrepreneurship and prisoner re-entry: a role of collegiate schools of business. *Small Business Institute Journal*. Vol(4): 67-82
- Visher, C., Debus, S., & Yahner, J. 2008. Employment after prison: a longitudinal study of releases in three States. *Journal of Urban Institute: Justice Policy Centre*. 1-9.
- Visher, Christy A., Laura Winterfield & Mark B. Coggeshall. 2005. Ex- Offender Employment Programs and Recidivism: A Meta-Analysis. *Journal of Experimental Criminology* 1:295-316.
- Weinberg, D., & Koegel, P. 1995. "Impediments to Recovery in Treatment Programs for Dually Diagnosed Homeless Adults: An Ethnographic Analysis." *Contemporary Drug Problems*. 12 (2): 193-236

Fauziah Ibrahim  
Pusat Pengajian Psikologi dan Pembangunan Manusia  
Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan  
Email: [ifauziah@ukm.edu.my](mailto:ifauziah@ukm.edu.my)